

EL COSMOS

"Cosmos" és una paraula grega que vol dir "Univers" però que alhora té unes connotacions d'ordre, estructura i de funcionalitat, en llenguatge actual voldria dir "Tot", però també quelcom així com "ordinador". Des dels primers temps l'home ha mirat el firmament i ha tingut diverses actituds davant el Cosmos:

1) Imaginació i fantasia. S'inventen significats sobre un Univers que "es deixa fer" i es fa literatura atribuint forces i divinitats als astres. És una actitud "infantil", pròpia de la Prehistòria i de l'Antiguitat, de la qual queda algun romanent com pot ser el nom dels planetes i satèl·lits i els noms dels dies de la setmana (dilluns = dia de la Lluna, etc.), trets de la mitologia grecoromana, i les formes i noms de les constel·lacions, diferents en cada cultura; són especialment les tan famoses del Zodíac (de Zoo, perquè molts noms són d'animals), dividit convencionalment en 12 figures, les dels signes astrològics. També certes supersticions o l'ús de paraules com "desastre" o "estrella de cine" i el fet de dir "el" Sol i "la" Lluna (A Alemanya és a l'inrevés, die Sonne i der Mond, i al Shinto japonès hi ha la deessa solar Amateratsu i el déu llunar Tsuki-no-yuki)... En aquesta concepció es tendeix a un determinisme, propiciat per la regularitat cíclica de molts dels fenòmens celests.

2) Filosofia i humanisme. Mirant l'Univers, l'home cerca de situar-se, conèixer-se i trobar el sentit de la vida. Actitud "juvenil" que té lloc principalment a l'Edat Mitjana i al Renaixement, quan cada descobriment astronòmic fet per Copèrnic, Tycho, Kepler, Galileu i Newton fa tremolar tots els camps de la societat humana, trenca esquemes i fa canviar la manera de pensar. Avui representen una cosa així la Divulgació Científica (amb ídols de masses com Carl Sagan) i l'Exobiologia i les repercussions que podria tenir, i potser també la bona Ciència-Ficció.

3) Experiència "religiosa". És una actitud adulta davant de l'Univers, preocupada per la transcendència. Tot i que hi ha precedents (a la Bíblia, Déu decideix el problema del mal dient a Job: "On eres tu quan jo formava el firmament?... Pots lligar els llaços de les Plèiades i desfer els d'Orió?") és una concepció pròpia del nostre temps, en què s'ha descobert l'edat i dimensió reals de l'Univers, immens i inaccessible, on l'home apareix com una ínfima guspira perduda en la infinitud del temps i de l'espai, i es comença a saber el seu origen (Big Bang), el seu possible final, la hipotètica existència d'altres Universos, etc. És a dir, la Cosmologia i actituds espirituals com la de la gnosi de Princeton.

4) Motius pràctics i científics. Són els més recents i també responen a una actitud adulta i més escèptica que l'anterior. S'inicien amb el calendari, la navegació, la mesura del temps horari, la geografia i cartografia, i avui dia abasten les prediccions meteorològiques, les aplicacions matemàtiques (trigonometria esfèrica), físiques (mecànica celest, "laboratori estel·lars"), tècniques (telecomunicacions, navegació espacial)... És l'Astronomia, Astrofísica i Astronàutica, amb l'exploració i colonització de l'espai que encara queda en el futur i que pot arribar a tals avenços que avui ens semblarien màgics.

Sovint aquestes motivacions es barregen, i en el futur potser la innovació serà la síntesi de totes elles en una actitud global, unit al descobriment del Cosmos com un "ordinador" amb el qual fins ara hem jugat (1), ens hem admirat de la seva existència i de les seves meravelles (2), ens hem preguntat qui l'ha construït, per què i quin paper hi tenim nosaltres (3) i l'hem estudiat i investigat (4). Ara potser és ja el moment d'anar per descobrir el "programa" d'aquest ordinador, i això és el que pretén un intent recent i molt audaç, el llibre "Física de la Immortalitat" de Frank Tipler.

Ricard Làzaro i Medina
Agrupació Astronòmica d'Osona
(publicat a El 9 Nou el 10 de març de 1997)